# TRÍ TUỆ NHÂN TẠO VÀ TRÁCH NHIỆM BẢO VỆ PHẨM GIÁ CON NGƯỜI

*Suy tư từ Thông điệp "Magnifica Humanitas" của Đức Thánh Cha Lêô XIV góc nhìn của một người giảng dạy ứng dụng trí tuệ nhân tạo cho học sinh, giáo viên, cán bộ công chức và doanh nghiệp cùng một doanh nhân Công giáo có thực hành AI*

---

**Người trình bày:** Giuse Trần Vũ Nguyên, Phêrô Phạm Đăng An và Phaolô Nguyễn Minh Đức

## I. Đặt vấn đề

### AI đang làm gì với con người, và chúng ta đang làm gì với AI?

Là một người trực tiếp giảng dạy về trí tuệ nhân tạo cho học sinh, giáo viên, cán bộ công chức và doanh nghiệp, con thường được hỏi: *"AI có thể giúp chúng ta làm việc nhanh hơn, tốt hơn và hiệu quả hơn như thế nào?"*

Nhưng khi đọc "Magnifica Humanitas" của Đức Thánh Cha Lêô XIV, chúng con nhận ra rằng có một câu hỏi còn căn bản hơn: *Nếu AI ngày càng giúp chúng ta làm được nhiều việc hơn, thì điều gì bảo đảm rằng con người vẫn được nhìn nhận như một con người - chứ không chỉ như một dữ liệu, một hồ sơ, một tài khoản, một nhân sự hay một chỉ số hiệu năng?*

Đây không phải là một câu hỏi xa vời. Trong lớp học, nó xuất hiện nơi người học sợ mình không theo kịp công nghệ. Trong doanh nghiệp, nó xuất hiện nơi một nhân viên lo rằng công việc của mình sẽ bị thay thế. Trong khu vực công, nó xuất hiện khi một quyết định được đưa ra dựa trên một hệ thống mà người dân không hiểu và không biết phải khiếu nại với ai. Trong truyền thông, nó xuất hiện khi một nội dung được tối ưu để

thu hút sự chú ý nhưng lại làm tổn thương sự thật, danh dự hoặc phẩm giá của một con người.

Vì thế, chúng con muốn đọc "Magnifica Humanitas" không chỉ như một văn kiện nói về AI, mà như một lời mời gọi chúng ta trở lại với câu hỏi nền tảng nhất: chúng ta - con người là ai?

Đức Lêô XIV ký Thông điệp ngày 15/5/2026, đúng dịp kỷ niệm 135 năm Rerum Novarum, và công bố ngày 25/5/2026, với phụ đề "về việc bảo vệ con người trong thời đại trí tuệ nhân tạo". Nếu Đức Lêô XIII từng phải đối diện với những "điều mới" của cuộc Cách mạng Công nghiệp, thì hôm nay Giáo hội phải suy tư trước những "điều mới" của số hóa, trí tuệ nhân tạo và robot. Và cũng như Rerum Novarum không chỉ hỏi máy móc có tốt hay xấu, Magnifica Humanitas không dừng ở câu hỏi hỏi "AI tốt hay xấu?". Ngài nói rõ: lựa chọn căn bản không nằm giữa "có" hay "không" với công nghệ, mà là: *Chúng ta đang xây dựng một thế giới như thế nào cùng với AI - và trong thế giới ấy, con người sẽ đứng ở đâu?*

## II. Hai con đường trước AI

Đức Thánh Cha Lêô XIV mở đầu suy tư bằng hai hình ảnh Kinh Thánh: Tháp Babel và Nehemia tái thiết Giêrusalem. Babel biểu tượng cho một công trình được xây bằng tham vọng tự khẳng định, khi hiệu năng và sức mạnh của con người trở thành mục tiêu tối cao. Ngược lại, Nehemia tái thiết thành không phải một mình, nhưng bằng cầu nguyện, lắng nghe, hiệp thông và chia sẻ trách nhiệm. Từ đó, thông điệp đặt trước chúng ta một câu hỏi: *Chúng ta sẽ xây Babel hay tái thiết Giêrusalem?*

AI tự nó không phải Babel, cũng không phải Giêrusalem. Công nghệ có thể phục vụ con người, nhưng cũng có thể tạo ra chia rẽ, loại trừ và bất công. Điều quyết định nằm ở cách con người thiết kế, quản lý và sử dụng nó. Vì thế, câu hỏi không chỉ là "AI có thể làm được gì?", mà là "chúng

ta muốn AI phục vụ điều gì, và con người nào sẽ được hưởng lợi hay chịu hậu quả?" Đó cũng là lý do Giáo hội cần tham gia vào cuộc đối thoại về AI — không để thay thế Nhà nước hay doanh nghiệp, nhưng để góp tiếng nói về con người, phẩm giá và công ích.

## III. Điểm xuất phát không phải là AI, mà là con người

### Phẩm giá không phải là một KPI.

Đây là nền tảng quan trọng nhất của toàn bộ vấn đề. Theo Magnifica Humanitas, con người được tạo dựng theo hình ảnh Thiên Chúa Ba Ngôi, được gọi để sống trong tương quan với Thiên Chúa, với tha nhân và với thế giới. Phẩm giá con người không phụ thuộc vào khả năng, tài sản, địa vị hay thành tích của họ. *Con người không có giá trị vì con người làm được bao nhiêu. Con người có giá trị vì chính họ là con người được Thiên Chúa muốn có, tạo dựng và yêu thương.*

Đây là điều đặc biệt quan trọng trong thời đại AI, bởi vì AI rất dễ khiến chúng ta nhìn mọi thứ bằng những con số: năng suất, tốc độ, độ chính xác, điểm số, lượt xem, mức độ tương tác, doanh thu, tỷ lệ chuyển đổi, khả năng dự đoán. Những con số ấy có giá trị. Nhưng không một con số nào có thể trở thành thước đo đầy đủ của phẩm giá một con người. Đức Thánh Cha cảnh báo về một thứ tư duy trong đó con người phải "kiếm được" hoặc "chứng minh" giá trị của mình bằng hiệu quả và thành tích; khi đó con người bị biến thành phương tiện để đạt kết quả.

## IV. Năm nguyên tắc để đưa phẩm giá vào thực tiễn

Magnifica Humanitas đặt việc ứng xử với AI trong nền tảng của Học thuyết Xã hội Công giáo, đặc biệt qua các nguyên tắc công ích, mục đích phổ quát của của cải, bổ trợ, liên đới và công bằng xã hội. Với một người trực tiếp giảng dạy và triển khai AI, con nghĩ những nguyên tắc này có

thể được chuyển thành năm câu hỏi rất cụ thể trước mỗi quyết định ứng dụng AI:

**1. Công ích - AI này thực sự đang phục vụ ai?**
Một chatbot hành chính giúp người dân tiếp cận dịch vụ dễ dàng hơn là một chuyện. Nhưng một hệ thống chỉ nhằm giảm chi phí, trong khi khiến người yếu thế khó tiếp cận dịch vụ hoặc khó tìm được một con người để hỗ trợ, lại là chuyện khác.

**2. Mục đích phổ quát của của cải - Ai được hưởng lợi từ AI?**
AI cần dữ liệu, hạ tầng, năng lực tính toán và tri thức. Nếu những nguồn lực ấy và lợi ích do chúng tạo ra chỉ tập trung vào một số ít, AI có thể làm sâu thêm những khoảng cách vốn đã tồn tại.

**3. Bổ trợ - AI đang giúp con người tự chủ hơn hay lệ thuộc hơn?**
AI phải nâng cao năng lực của con người, chứ không làm con người dần mất khả năng suy nghĩ, phán đoán và chịu trách nhiệm. Một công cụ tốt không phải là công cụ khiến con người không còn phải suy nghĩ, mà là công cụ giúp con người có thể làm những điều trước đây vượt quá khả năng hoặc nguồn lực của mình.

**4. Liên đới - Ai có nguy cơ bị bỏ lại phía sau?**
Người lớn tuổi, người khuyết tật, người ở vùng khó khăn, người ít có cơ hội tiếp cận công nghệ, hay những người lao động có nguy cơ mất việc — họ cũng phải được tính đến trong câu chuyện AI. Không thể gọi là tiến bộ nếu tiến bộ ấy chỉ được đo bằng những người đang ở phía trước.

**5. Công bằng xã hội - Ai chịu trách nhiệm khi AI sai?**
Khi AI tham gia vào tuyển dụng, tín dụng, dịch vụ công, đánh giá nhân viên hay những quyết định ảnh hưởng đến quyền lợi của một cá nhân, câu hỏi không thể chỉ là "thuật toán có chính xác không?", mà còn phải

là: nếu quyết định ấy sai, ai có thể chất vấn, sửa sai và chịu trách nhiệm? Đó là lý do việc sử dụng AI phải đi cùng minh bạch, giám sát, khả năng giải trình và trách nhiệm của con người.

Vì vậy, *trước khi hỏi AI có thể làm gì, hãy hỏi việc AI làm điều đó có thực sự phục vụ con người hay không.*

## V. Không cần phải chọn, mà cần phải phối hợp

*Nếu đã đặt con người ở trung tâm, vậy trong thực tế chúng ta nên phân công công việc giữa con người và AI như thế nào?*

Một nghiên cứu của Bharat N. Anand và Andy Wu được Harvard Business Review chọn trao giải bài báo khoa học xuất sắc nhất năm đề xuất một cách tiếp cận khá hữu ích: thay vì hỏi "AI có thông minh bằng con người không?", hãy chia một công việc thành những nhiệm vụ cụ thể và xem xét hai yếu tố - chi phí nếu AI mắc sai lầm, và loại tri thức mà nhiệm vụ đó đòi hỏi.

Từ đó có thể rút ra một nguyên tắc đơn giản: có những việc AI có thể làm, và đó là những công việc nhàm chán, đơn điệu và cần ít năng lực nhất; có những việc AI nên hỗ trợ; và có những việc con người phải giữ vai trò quyết định.

Với những công việc lặp lại, dựa trên thông tin rõ ràng và có chi phí sai sót thấp, AI có thể đảm nhận phần lớn công việc - chẳng hạn tóm tắt tài liệu, xử lý câu hỏi thường gặp hay tổng hợp thông tin. Đây là vùng "không phải hối tiếc". Ở những công việc cần sáng tạo nhưng sai sót không gây hậu quả nghiêm trọng, AI có thể trở thành "chất xúc tác sáng tạo": tạo ra nhiều phương án, còn con người lựa chọn và hoàn thiện.

Nhưng khi công việc có hậu quả nghiêm trọng và đòi hỏi kinh nghiệm, sự đồng cảm, phán đoán hay lý luận đạo đức, AI không nên trở thành chủ

thể quyết định. Nó có thể hỗ trợ, nhưng con người phải giữ vị trí trung tâm. Với những công việc có thông tin rõ ràng nhưng chi phí sai sót cao, mô hình phù hợp là để con người luôn có mặt trong vòng lặp: AI cung cấp tốc độ và quy mô, còn con người kiểm tra, phán đoán và chịu trách nhiệm cuối cùng.

Điều này đưa chúng ta đến một kết luận quan trọng: không phải bảo vệ phẩm giá con người có nghĩa là con người phải tự mình làm tất cả. Nếu AI có thể làm những công việc nặng tính lặp lại, con người hoàn toàn có thể trao phần việc ấy cho máy. Vấn đề là chúng ta sẽ dùng phần năng lực và thời gian được giải phóng ấy để làm gì.

Thời gian tiết kiệm được nhờ AI không tự động trở thành giá trị. Nếu không được chủ động tái phân bổ, nó có thể biến thành thêm những công việc giá trị thấp, thời gian nhàn rỗi, hoặc những hoạt động không tạo ra ý nghĩa mới. Vì thế, chúng ta nên đặt thêm một câu hỏi: *Nếu AI giúp một người tiết kiệm được mười giờ làm việc mỗi tuần, mười giờ ấy có thực sự được trả lại cho con người không - để học hỏi, sáng tạo, phục vụ, xây dựng các mối quan hệ, dành cho gia đình - hay chỉ để làm thêm mười giờ công việc khác?*

**Và đây chính là nơi cần cảnh giác với "mô thức kỹ trị".**

Magnifica Humanitas cảnh báo về một xã hội trong đó hiệu quả, năng suất, kiểm soát và khả năng tối ưu hóa dần trở thành thước đo cho mọi sự. Bản thân hiệu quả không phải điều xấu. AI giúp một bệnh viện xử lý hồ sơ nhanh hơn, một doanh nghiệp giảm công việc lặp lại, hay một cơ quan phục vụ người dân tốt hơn - đó đều có thể là những điều tốt. Vấn đề bắt đầu khi hiệu quả trở thành tiêu chuẩn duy nhất.

Khi ấy, rất dễ chuyển từ "AI giúp con người làm việc tốt hơn" sang "con người phải làm việc theo tốc độ của AI"; từ "AI giúp chúng ta tiết kiệm

thời gian" sang "thời gian tiết kiệm được phải tiếp tục chuyển thành năng suất"; và cuối cùng, từ "công nghệ phục vụ con người" sang "con người phải thích nghi với những gì công nghệ yêu cầu".

*Chúng ta đang sử dụng AI để phục vụ con người, hay đang tổ chức con người để phục vụ AI và những chỉ tiêu mà AI giúp chúng ta đạt được?*

## VI. Ba điều cần được bảo vệ: sự thật – lao động – tự do

### 1. Sự thật

AI có thể tạo ra thông tin với tốc độ chưa từng có. Nhưng tốc độ tạo ra thông tin không đồng nghĩa với khả năng nhận biết sự thật. Thông điệp dành một phần quan trọng cho sự thật như một công ích, mối quan hệ giữa sự thật và truyền thông, cũng như nhu cầu xây dựng một "sinh thái truyền thông" lành mạnh.

Với người làm truyền thông Công giáo, đây là một lời nhắc rất mạnh: không phải mọi thứ AI có thể tạo ra đều là thứ chúng ta nên đăng tải. Một nội dung hấp dẫn nhưng sai sự thật vẫn là sai. Một hình ảnh gây xúc động nhưng đánh lừa người xem vẫn là vấn đề đạo đức. Một video deepfake dù đạt hàng triệu lượt xem vẫn không trở thành sự thật.

*Kiểm chứng không phải là bước kỹ thuật cuối cùng trước khi đăng tải mà là một hành vi đạo đức.*

### 2. Lao động

Đây là nơi Magnifica Humanitas nối trực tiếp với Rerum Novarum. Công việc không chỉ tạo ra thu nhập. Lao động còn là nơi con người phát triển khả năng, xây dựng các mối quan hệ, đóng góp cho xã hội, nuôi dưỡng gia đình, trưởng thành và hoàn thành chính mình.

Vì vậy, câu hỏi trước AI không thể chỉ là "AI có thể thay thế bao nhiêu người?", mà phải là "chúng ta có thể dùng AI thế nào để giải phóng con người khỏi những công việc nặng nhọc, nguy hiểm, lặp lại mà vẫn bảo vệ phẩm giá, cơ hội làm việc và khả năng phát triển của người lao động?" Thông điệp cảnh báo rằng AI có thể nghịch lý khiến người lao động phải chạy theo tốc độ của máy, bị giám sát tự động hoặc bị giảm quyền chủ động.

**3. Tự do**

Đây là một nguy cơ tinh vi hơn. AI và các nền tảng số có thể thu thập dữ liệu, lập hồ sơ người dùng, dự đoán hành vi, định hướng sự chú ý và tác động đến lựa chọn. Thông điệp cảnh báo về những hình thức lệ thuộc mới và "nền kinh tế chú ý", nơi mô hình kinh doanh có thể khai thác sự yếu đuối của con người.

*Một công nghệ tốt không chỉ giúp chúng ta làm được nhiều hơn; nó phải giúp chúng ta vẫn còn tự do để lựa chọn điều tốt.*

## VII. Điều mà AI không thể thay thế, người dạy AI phải nhớ.

AI có thể tạo một bài giảng, viết một bài báo, phân tích một báo cáo, tạo hình ảnh, mô phỏng một cuộc đối thoại, đưa ra một phương án quản trị. Nhưng AI không sống cuộc đời của người trước mặt chúng ta. AI không thể thay thế một mối tương quan nhân vị thực sự.

Magnifica Humanitas cảnh báo rằng AI có thể mô phỏng lời khuyên, sự đồng cảm, tình bạn hay tình yêu, nhưng sự mô phỏng ấy không phải là một tương quan nhân vị thực sự. Thậm chí nếu lạm dụng, nó có thể làm con người dần mất đi mong muốn xây dựng những tương quan thật.

Người dạy AI giỏi không nhất thiết là người biết nhiều công cụ nhất. Mà là người giúp học viên, sau khi rời khỏi lớp:

- có thêm năng lực, nhưng vẫn giữ được khả năng suy nghĩ;
- có thêm công cụ, nhưng không trở thành nô lệ của công cụ;
- có thêm tốc độ, nhưng không đánh mất sự khôn ngoan;
- có thêm thông tin, nhưng không đánh mất tình yêu đối với sự thật.

## VIII. "More than human": con người có cần trở thành siêu nhân?

Một trong những phần sâu sắc nhất của Magnifica Humanitas là cuộc đối thoại với chủ nghĩa xuyên nhân học (transhumanism) và hậu nhân học (posthumanism). Xuyên nhân học muốn "nâng cấp" con người bằng y sinh, can thiệp vào cơ thể, thiết bị và thuật toán để tăng hiệu năng; hậu nhân học còn đi xa hơn, hình dung một sự lai ghép giữa người, máy và môi trường, thậm chí một ngưỡng mà nhân loại vượt qua chính mình.

*Nếu công nghệ có thể loại bỏ những giới hạn của con người, tại sao không loại bỏ chúng?*

Đó là một cám dỗ rất hiện đại. Nhưng Đức Thánh Cha đặt lại vấn đề: giới hạn không phải lúc nào cũng là một lỗi cần được sửa. Chính trong sự mong manh, đau khổ, thất bại và giới hạn mà con người có thể khám phá lòng trắc ẩn, sự tha thứ, tình yêu, sự liên đới, sự hiện diện của người khác - và cuối cùng là sự hiện diện của Thiên Chúa.

*"More than human" - "hơn cả con người" đích thực - không phải là một con người được công nghệ thần hóa, mà là con người được biến đổi bởi ân sủng trong Đức Kitô.*

Đây là một trong những khác biệt căn bản giữa ước mơ tự nâng cấp chính mình bằng công nghệ và ơn gọi siêu nhiên của con người trong Kitô giáo.

## IX. Người Công giáo trong "lục địa số": bắt đầu bằng việc xét mình

Nếu AI đang thay đổi cách con người tiếp nhận thông tin, hình thành quan điểm, giao tiếp, học tập, làm việc, xây dựng các mối quan hệ, thì không gian số đã trở thành một phần thực sự của đời sống con người.

Vì thế, người Công giáo không thể chỉ hỏi "làm thế nào để Giáo hội sử dụng AI?", mà còn phải hỏi "Giáo hội sẽ hiện diện thế nào trong một thế giới đang được AI định hình?" Câu trả lời không nhất thiết phải là tạo ra thật nhiều nội dung Công giáo bằng AI. Có thể bắt đầu bằng những điều căn bản hơn:

- Người Công giáo truyền thông sự thật.
- Người Công giáo không dùng AI để thao túng người khác.
- Người Công giáo không biến người khác thành dữ liệu để khai thác.
- Người Công giáo không dùng công nghệ để làm nhục hoặc loại trừ người yếu thế.
- Người Công giáo bảo vệ người không có tiếng nói.
- Người Công giáo dùng công nghệ để kết nối chứ không chia rẽ.

Đức Lêô XIV gọi đây là xây dựng "nền văn minh tình thương" trong thời đại kỹ thuật số. Thông điệp đặc biệt nhấn mạnh trách nhiệm đối với lời nói: thay vì "chiến tranh bằng lời nói và hình ảnh", truyền thông có thể nói sự thật, nâng đỡ người đang cần an ủi, tố giác bất công và cho người không có tiếng nói một tiếng nói.

## X. Từ giáo dục đến xã hội: một "liên minh giáo dục" mới

Một điểm rất hợp với kinh nghiệm nghề nghiệp của chúng con là Magnifica Humanitas không coi giáo dục chỉ là dạy kỹ năng công nghệ. Thông điệp kêu gọi một "liên minh giáo dục" mới giữa gia đình, nhà trường, cộng đoàn Kitô hữu và các định chế xã hội.

Mục tiêu không phải là giúp người trẻ chạy theo tốc độ của thế giới số, mà giúp họ có những điều thế giới số tự nó không thể cung cấp: *hời gian để học, khả năng suy tư, những tương quan đáng tin cậy, sự tiết độ, trách nhiệm, tự do và ý thức về công ích.*

Điều này cũng áp dụng cho người trưởng thành. Một khóa học AI tốt không chỉ nên dạy "đây là 10 công cụ AI mới nhất", mà phải giúp người học trả lời một câu hỏi khác: *Tôi sẽ dùng những công cụ này để trở thành người như thế nào?*

## XI. Đề xuất: từ "dạy AI" đến "giáo dục con người trong thời AI"

Từ những suy tư trên, con xin đề xuất một số hướng cụ thể:

- Xây dựng một khung định hướng đạo đức AI cho các hoạt động đào tạo của Giáo hội - không nhất thiết là một bộ quy định kỹ thuật, mà là một bộ nguyên tắc chung giúp các Giáo phận, Dòng tu, trường học và các chương trình đào tạo Công giáo có cùng một nền tảng.
- Đưa "5 câu hỏi phẩm giá" vào các chương trình đào tạo AI: nó có phục vụ công ích không, ai được hưởng lợi và ai bị bỏ lại, nó giúp con người tự chủ hơn hay lệ thuộc hơn, người yếu thế có được bảo vệ không, và ai chịu trách nhiệm nếu có sai lầm hoặc bất công.
- Đào tạo người làm truyền thông Công giáo về "sự thật trong thời AI" - đặc biệt về kiểm chứng, deepfake, nội dung tổng hợp, nguồn thông tin, quyền riêng tư, danh dự và hình ảnh con người, cùng trách nhiệm khi xuất bản nội dung AI.
- Khuyến khích đối thoại liên ngành: Giáo hội không cần tự mình trở thành chuyên gia về mọi vấn đề kỹ thuật, nhưng có thể tạo không gian để nhà thần học, nhà giáo dục, chuyên gia AI, luật gia, doanh nghiệp, Nhà nước, người làm truyền thông và người bị tác động cùng ngồi lại - đúng tinh thần Nehemia: mỗi người xây một phần bức tường.

- Đặc biệt quan tâm những người có nguy cơ bị bỏ lại: trong quá trình chuyển đổi số và AI, người yếu thế không được trở thành "chi phí chấp nhận được" của tiến bộ.

## XII. Kết luận

### Chúng ta đang xây gì?

Con xin trở lại với hình ảnh đã mở đầu bài tham luận: Babel hay Nehemia?

Có lẽ chúng ta không thể ngăn AI phát triển. Và cũng không cần phải ngăn nó. AI có thể giúp con người chữa bệnh, học tập, làm việc, sáng tạo, kết nối và giải quyết những vấn đề mà trước đây tưởng như không thể. Nhưng câu hỏi quan trọng hơn vẫn còn đó: *AI sẽ làm cho chúng ta trở thành những con người như thế nào?*

Nếu chúng ta chỉ chạy theo hiệu năng, chúng ta có thể xây được những hệ thống rất thông minh nhưng một xã hội ngày càng lạnh lùng. Nếu chúng ta chỉ chạy theo lợi nhuận, chúng ta có thể tạo ra những công nghệ rất mạnh nhưng một thế giới trong đó người yếu thế ngày càng bị bỏ lại. Nếu chúng ta chỉ chạy theo tốc độ, chúng ta có thể có rất nhiều thông tin nhưng ngày càng ít sự khôn ngoan.

Nhưng nếu chúng ta đặt con người - được tạo dựng theo hình ảnh Thiên Chúa - ở trung tâm, thì AI có thể trở thành một phần của công trình xây dựng một xã hội nhân bản hơn.

Và có lẽ đây là điều người dạy AI phải nhớ nhất. Mỗi khi đứng trước một lớp học, con không đứng trước những "người dùng AI tiềm năng". Con đứng trước những con người. Mỗi khi một doanh nghiệp nhìn vào một bảng dữ liệu, đằng sau dữ liệu ấy là những con người. Mỗi khi một cơ quan xử lý một bộ hồ sơ, đằng sau hồ sơ ấy là một con người. Mỗi khi một người làm truyền thông nhìn vào một lượt xem, một lượt thích hay

một thuật toán đề xuất, đằng sau màn hình ấy cũng là một con người. *Không một thuật toán nào có thể thay thế phẩm giá của con người ấy.*

Vì thế, có lẽ câu hỏi cuối cùng của chúng ta không phải "AI có thể làm được điều gì?", mà là: *Trong tất cả những điều AI có thể làm, chúng ta sẽ chọn điều gì để làm - để con người vẫn còn là con người?*

Magnifica Humanitas gọi chúng ta bước vào "công trường" của thời đại mình: cầu nguyện, suy xét, cùng nhau xây dựng và đặt Thiên Chúa ở trung tâm, con người ở trung tâm của những lựa chọn. Đức Thánh Cha kết thúc bằng hình ảnh Magnificat - bài ca của Đức Maria - như một bài ca hy vọng cho công trình ấy.

Xin cho chúng ta không trở thành những kiến trúc sư của một Babel mới, nhưng trở thành những người xây dựng sự hiệp thông; không dùng AI để biến con người thành phương tiện, nhưng dùng công nghệ để phục vụ con người; và trong tất cả những thay đổi của thời đại, xin cho chúng ta không đánh mất điều làm nên vẻ đẹp của con người — một trái tim có khả năng yêu thương, một trí tuệ biết tìm kiếm sự thật, một lương tâm biết phân định điều thiện, và một con người luôn mở ra với Thiên Chúa.

Con xin chân thành cảm ơn quý Cha, quý Tu sĩ, quý anh chị em đã dành thời gian lắng nghe, và rất mong nhận được những góp ý, chỉ dạy thêm từ quý vị.

---

## XIII. SỐNG ĐẠO TRONG ĐỜI DOANH NHÂN CÙNG AI

*Nghĩ cùng AI, làm cùng AI, hiện diện không AI: trải nghiệm của một người giáo dân doanh nhân- Phêrô Phạm Đăng An*

Phần chia sẻ này đi từ nguyên tắc sang thực hành: một người giáo dân doanh nhân dùng AI mỗi ngày ra sao, việc nào AI giúp được thật, chỗ nào nó sai, và chỗ nào con giữ lại cho mình. Con làm trong ngành năng lượng tái tạo, nơi phần lớn công việc là những phép tính đầu tư: bỏ vốn vào đâu, kỳ vọng thu về bao nhiêu, và nếu sai thì mất bao nhiêu.

Khung của phần chia sẻ là một câu của thánh Tôma Aquinô, về sau thành châm ngôn của dòng Đaminh: *Contemplari et contemplata aliis tradere*, chiêm niệm, rồi trao lại cho người khác điều mình đã chiêm niệm. Áp vào đời sống với AI, câu ấy chia việc khá rõ. Có hai việc con làm cùng AI là nghĩ và làm. Có một việc con làm không có AI là hiện diện.

**1. Nghĩ cùng AI**

Trong một tuần của tháng 10/2026, con cùng AI định giá ba thương vụ điện mặt trời mái nhà theo mô hình Zero-CAPEX. Trong mô hình này, nhà đầu tư bỏ vốn lắp đặt, còn nhà máy mua điện rẻ hơn giá điện lưới. Câu hỏi của mỗi thương vụ là: giảm giá tối đa bao nhiêu mà dự án vẫn đạt suất sinh lời yêu cầu.

Một đối thủ quốc tế chào cùng khách hàng mức giảm giá tới 36%, cao hơn hẳn mức của chúng con. AI giúp con đọc kỹ hồ sơ ấy. Con số 36% được tính trên một giá điện cao hơn giá khách hàng đang trả, dựa trên ước tính sản lượng lạc quan hơn, và đi kèm hợp đồng ràng buộc 25 năm với giá tăng đều mỗi năm. Khi hai đề xuất được đặt lên cùng một hệ quy chiếu, câu hỏi với khách hàng đổi từ "ai giảm giá nhiều hơn" sang "ai gánh rủi ro nào, trong bao lâu". Giúp khách hàng thấy rõ điều ấy cũng là một cách nói thật.

AI cũng có thể dẫn mình đi sai. Bản tính đầu tiên giả định sai cấp điện áp của nhà máy. Chỉ khi đối chiếu với hóa đơn tiền điện, sai lệch ấy mới lộ ra, và nó làm thay đổi cả chín kịch bản. Như anh Nguyên nói, kiểm chứng

là một hành vi đạo đức. Ở bàn làm việc của con, việc ấy bắt đầu từ một tờ hóa đơn.

Với đầu tư cá nhân, con dùng AI như một trợ lý nghiên cứu và phản biện. Vì AI dễ chiều theo cách mình hỏi, con tập hỏi những câu mình ngại hỏi: mình đang giả định điều gì, bằng chứng nào còn thiếu, rủi ro nào có thể làm luận điểm sai, điều kiện nào phải có trước khi hành động. Con cũng đang thiết kế cùng AI một "bộ nhớ quyết định". Bộ nhớ này lưu luận điểm, giả định, điều kiện thoát và phần hậu kiểm của từng quyết định, để con nhìn lại chất lượng của cách mình quyết định bên cạnh con số lãi lỗ. Con thấy nó giống một cuộc xét mình cho đồng vốn.

Ở giáo xứ, cách nghĩ này dùng được khi so sánh hai báo giá sửa nhà thờ. Hãy đặt chúng lên cùng hạng mục, vật liệu, bảo hành và phần phát sinh, vì một báo giá rẻ hơn ở dòng tổng có khi đắt hơn khi tính hết.

**2. Làm cùng AI**

Nguyên tắc con giữ là: con đặt luật, AI chạy mô hình. Con viết trước các quy ước, chẳng hạn chỉ dùng ước tính sản lượng thận trọng và lấy hợp đồng 15 năm làm gốc. AI dựng chín kịch bản bằng công thức sống, đánh phiên bản và ghi rõ mỗi thay đổi. Khi dữ liệu thiếu, AI đánh dấu số tạm tính kèm lý do. Khi một phương án không đạt ngưỡng sinh lời, nó đưa ra ba hướng và không tự làm đẹp con số. Chọn hướng nào vẫn là việc của con. Đây đúng là vùng anh Nguyên đã nhắc từ nghiên cứu của Anand và Wu: thông tin rõ ràng nhưng chi phí sai sót cao. AI lo tốc độ và quy mô, còn con người kiểm tra, phán đoán và chịu trách nhiệm.

Với đầu tư cá nhân, con cùng AI phác thảo một quy trình khép kín, từ sàng lọc, phân tích, rà soát rủi ro đến quyết định, theo dõi và hậu kiểm. Đi kèm là vài nguyên tắc: ghi ngày và nguồn của dữ liệu; tách bạch dữ kiện, suy luận và ý kiến; AI không tự giao dịch. Nguyên tắc tách dữ kiện,

suy luận và ý kiến cũng hữu ích cho bất cứ ai khi đọc một câu trả lời của AI hay một bản tin trên mạng.

AI còn giúp những việc giấy tờ hằng ngày như thư từ, bài viết, bài đăng song ngữ. Ở giáo xứ, đó là thông báo, thư mời, biên bản, báo cáo, bản dịch. Câu con dùng để tự thử là: nếu bỏ màn hình xuống, mình có giải thích được con số vừa tính không?

Con giữ hai ranh giới. Thứ nhất, mỗi con số có ngày và nguồn. Thứ hai, dữ liệu khách hàng được theo dõi chặt chẽ theo quy định. Với quý Cha, quý Tu sĩ, có những điều không nên đưa vào bất cứ công cụ nào, như tòa giải tội và đồng hành thiêng liêng.

**3. Hiện diện không AI**

Trước câu hỏi "tôi sẽ dùng những công cụ này để trở thành người như thế nào?", con đang tập theo một thứ tự học từ tinh thần lãnh đạo phục vụ theo gương Chúa Giêsu: Chúa trước hết, rồi người lãnh đạo, rồi con người, sau cùng là công việc. Người lãnh đạo ở đây vừa giữ trọn nhân tính, vừa làm việc thuần thục cùng AI (Humanity with AI-Native).

Thời gian AI trả lại không tự trở thành giá trị. Con xin thú thật, phần lớn thời gian ấy vẫn bị lấp bằng thêm việc. Nó phải được chủ ý trao đi. Một lá thư chỉn chu giờ soạn được trong vài phút, nhưng lời hẹn với một bạn mentee, "làm xong bài tập thì kể anh nghe", thì máy không giữ hộ. AI có thể gợi bài đọc Kinh Thánh và câu hỏi suy niệm. Còn ngồi trước Chúa, với điều chưa hiểu và cả sự im lặng, thì mỗi người phải tự ngồi.

**Kết: ba quy tắc nhỏ**

**1.** Viết luật trước, đưa tài liệu gốc, đòi nguồn cho mỗi con số.

**2.** Điều người khác tin mà giao cho mình, giữ như điều được ủy thác.

**3.** Thời gian AI trả lại, giữ một phần cho Chúa và cho con người.

Sách Nehemia kể rằng các tư tế sửa chữa phía trên Cửa Ngựa, mỗi người sửa đoạn tường đối diện nhà mình (x. Nkm 3,28). Người giáo dân doanh nhân giữ đoạn tường ở bàn làm việc, trong từng phép tính và trên từng bản hợp đồng: nghĩ cùng AI, làm cùng AI, và giữ cho mình những giờ hiện diện không AI.

*** Slide trình bày ngắn gọn: 2026-10-21 Sống đạo trong đời doanh nhân cùng AI.pdf

---

*Nguồn tham khảo chính: Thông điệp "Magnifica Humanitas" của Đức Thánh Cha Lêô XIV; Bharat N. Anand & Andy Wu, "The Gen AI Playbook for Organizations", Harvard Business Review (đạt giải HBR Prize 2025).*